

FIETSEN DOOR FRANKRIJK

het spoor zoekend der schoonheid

HET WAS BEGONNEN IN DE OORLOG. Kort nadat het signaal „Veilig” had geklonken, waren we uit de schuilkamer naar boven gegaan. De kleine kamer leek benauwd. Het was donker. Laat avondlicht deed de vensters wezenloos glanzen. Buiten klonk onophoudelijk geknetter van mitrailleurs. Lichtspoor munitie danste tussen de donkere takken van het bos aan de overkant. Voor mij lag op tafel een boek over bouwkunst. Het lag opengeslagen. Zolang het bij het late avondlicht nog mogelijk was bleef ik kijken naar die éne foto welke juist nu in het geproefde boek zichtbaar was. „Vézelay, abdij Ste Madeleine, Gewijd 1104” was nog juist leesbaar met de kleine letter van het onderschrift. Buiten bleef de lichtspoor munitie haar vreemde licht door deze nachtduistere wereld zenden. Ik werd mij stilaan bewust dat ik Vézelay eens zou bezoeken.

DE WIJNFLESSEN RINKELEN in de drager. Roger Carle komt de trap op en plaatst het rek midden op de tafel, tussen de heerlijke Bourgondische schotels. Ik had hem, voor de met wijnranken omgroeide balustrade, langs zien schuiven. Achter zijn profiel glooide zacht het Bourgondische heuvelland. Nog verder naar het zuidoosten moest Dyon gelegen zijn, centrum van oude cultuur. Roger's vrouw zit naast mij. Haar zoon, door mij Abbé Pierre herdoopt, zit als een waarlijk bronzen wijngod tegenover mij. Zijn haar draagt hij kort geschoren, zijn tanden zijn uitermate blank en geven een sterke tekening aan de mond. Allen stinken erg naar knoflook. Er worden weinig woorden gewisseld. Het is heet en midden op de middag. Geen mens passeert over de met knetterend grind bestrooide weg. Vézelay is uitgestorven. De klokken van de Heilige Madeleine kerk geven het middaguur aan. Achter mij komen de ijle klanken van de hoge heuvelval gegleden, vermengend zich met de heerlijke geuren van de plats du jour en laten mij opeens fel die realiteit ervaren. ik ben in Vézelay!

WAT ZOEKT U HIER EIGENLIJK? vraagt Roger Carle mij tijdens een van onze wandelingen. Mijn belangstelling voor zijn geliefde Vézelay schijnt mij toch zeer te bevreemden evenals de belangstelling voor vele andere bekende steden waarnaar ik informeer. Laten geef ik hem, staande in het zilverwitte groengrijze gekleurde schip der kerk, het antwoord.

„Het spoor hervinden van de wijze waarop schoonheid kan ontstaan.” Om dat hij mij bevreemd bleef aankijken, meen ik het hem nader te moeten uitleggen. „Denk aan de ontstaanswijze der

pen kinderen lopen langs de warme wegen. Geen coëductie.

Markten als dorpen zo groot waarop kermistinten staan met schetterende en tetterende muziek. Veel ijzerwinkels waarin, naast agrarische werktuigen, vele zoetgekleurde plastic artikelen in gele, geelgroene, roze en witte tinten zijn uitgestald. Zondagmiddag grote activiteit rondom het plaatselijke muziekcorps. Onder de toehoorders bevinden zich vele jongeren, voorzien van draagbare radio's. Op de dodenakkers heerst intieme stilte. Tierlantijnige grafkransen hangen boven de graven, vele medaillonnetjes, vele herinneringen. Er groeien heerlijk geurende kruiden tussen de warme stenen, over de muur de violette tint van enorme kla-

vervelden. Eindeloze korenzeeën. Vrijwel geen beeld van werkende mensen.

„Ergens tekent zich een combine als een wiegelende langpoot in deze eindeloze ruimte als een zwarte punt af. Zij vormt zo het enige bewegend accent. Middag rust. Hoorbare stilte.

STILTE OOK IN DE KLOOSTERHOF van Moissac. Een brede kloostergang loopt rondom deze hof en vormt de overgang tot het hoofdgebouw. Rondboog na rondboog steunt op dubbele stenen zuilen. De overgang tussen stenen boog en zuil wordt gevormd door het kapiteel. Al deze kapiteelen zijn stuk voor stuk bewerkt en vormen een belangrijke schakel in de ontwikkelingsgang van het vormbesef. Was dit werk, dat zo zuiver is als het sublimste steenhouwerswerk, bedoeld als zinstrend eindproduct? De enorme ceder op de binnenhof blijft zwijgen, ook al zou hij, door zijn hoge leeftijd, mogelijk een antwoord op deze vraag kunnen geven.

Echter, wij menen het toch te weten! Al deze meesterstukjes, uitgevoerd in het mooiste zandsteen, dienen slechts als oefening. Niet meer en niet minder! De monniken van deze abdij voelden zich geestelijk niet voldoende gerijpt om het beeldhouwwerk, dat het enorme voorportaal zou moeten sieren, te gaan uitvoeren. Zij voelden zich nog onkundig, onmachtig vooral ook!

Nu, als men dit wezensvreemde brok architectuur van het voorportaal om

De wegen doorsnijden een eindeloos landschap en tasten naar de horizon

met jute bespannen, kale wanden. Wel is de snaar van de geest waaruit dit alles nu ontstaat zeer gespannen, doch het klankbord van de ruimte waarin hij zou moeten resoneren is te koud, te onpersoonlijk, te steriel. Onze emoties vinden geen gunstige cultuurbodem, zij vormen een kreet naast vele andere, die de meesten niet zullen horen.

AAN DE OVERKANT, als een blank, nauwelijks voltooid reliëf in witte kalksteen, tekent zich het silhouet van Royan af. Zo er één beeld van herrijzenis bestaat in geheel nieuwe vormgeving, dan is dat wel in deze stad! Van de bange, benauwde oorlogsjaren is hier geen enkel spoor meer te vinden. Luxe hotels zijn er, in blanke strakke bouwvolumen, als dozen uit de grond gerezen.

Flanerende touristen bevolken de, door zonlicht overgoten, boulevards. Zee-meuwen vormen oplichtende witte flitsen in het gouden licht. Niets bestaat er zo fris, schoon en nieuw als deze kleine stad aan de monding van de Gironde. Uit het centrum van de plaats duikt een enorme omgekeerde hoedendoos met haar gesloten vormencontour als een stomp platform op uit de blanke huizenblokken rondom haar voet gelegen. De nieuwe kathedraal!

„Kijk, zei mijn vriend en reisgenoot, wat een vreemd contrast. Er zijn vrijwel geen arbeiders te zien”. Een hoge smalle stalen kraan heft bouwlement na bouwlement omhoog, verder is alles stil, beangstigend stil. Wij kijken beiden om. Naast de wegen welke wij achter ons hebben gelaten verheffen zich de kathedralen uit het verleden. Vele arbeiders hebben destijds de bouwhutten bevolkt. Alles heeft zich toen geconcentreerd om dat grote bouwwerk, de gemeenschappelijke kathedraal! Men huisde, klein bijengeschoven, rondom dit wonder dat, uit dit kleine centrum, in groots geweld orees ten hemel. We draaien ons weer om en kijken nu langs de smalle hijskranen en zien het pleintje rond dit nieuwe wonder. Touristen glijden af en aan in hun luxe wagens, alles is fris en juichend, alles straalt. Maar om ons heen is alles stil. Men beweegt rondom de kern, niet naar de kern toe! Vrijwel niemand schijnt geïnteresseerd in deze gigantische betonnen reus, die met zijn zwijsende gesloten vormen nu ook niet bepaald tot een vriendelijk gesprek schijnt aan te moedigen.

Onder het enorme gewelfde voorportaal gaan vrij de kolossale ruimte binnen. Enkele arbeiders slechts hangen als gewichtloze insecten in deze grijze grauwe kerker. Door golvende plastic platen valt het licht blank naar binnen. Als een dominantie in een kale woese-

MOISSAC; een voorportaal, ± 1150, — „...met heel krachtige hand was er een satyr uitgehouwen...”

Want subliem moet hun geest geweest zijn om zulke fraaie kapiteelen slechts als voorspel te willen beschouwen voor nog groots werk, waarin zij zich nog volmaakter zullen weten uit te drukken, hun emoties in nog inniger doorleefde vormtalen, in nog grotere en aangrijpendere waarachtigheid zullen blijken te kunnen realiseren.

De emotionele uitpattingen van onze cultuur hangen, met hun explosief gespannen vormen, in rustige museumzalen, in zacht stralend licht, op

tijn staat daar beneden reeds de blokvorm van het altaar. Er is geen enkel geluid! Het geschuifel van onze voeten verdringt dadelijk onder ons, ons praten wordt nietszeggend, tijl gefluister. Het is beklemend! De portaalopening achter ons tekent zich intens warm, geel oranje, als een verlokkelijk venster af. Opeens voelen wij de stralende, opstaande, warmte van het landschap weer om ons heen.

WAT TOCH BLIJFT BOEIEN is de enorme homogeniteit van deze oude cultuur, homogeniteit welke zich openbaart in het volkomen harmonieus samengaan van de verschillende uitingsmogelijkheden van de mens. Of men nu Moissac, Saintes, Bourges, Chartres, Sens, Vézelay, Angers, St. Bemoit sur Loire of welke plaats dan ook bezoekt. Sierende vormen naast expressief doorleefde vormgeving, gladde strakke vormgeving als contrast tegen vervlochten gecompliceerde vormen, alles dooreen en naast elkaar, doch het plan waarvan men uitgaat is vrijwel steeds ongewijzigd.

Achter mij hoor ik lachen, duivels haast. Als ik omkijk blijkt er niemand aanwezig te zijn. Ik hervat dus het bestuderen van gebruikte plantmotieven, sierende ranken, in een gedeelte van een smeedijzeren hek. Als ondergrond voor deze lijnen ervaar ik de zachte tekening van de roodgaderde plauwen op de vloer. Zeldzaam contrast! Dan weer hetzelfde lachen. Nu, van omhoog glijdend langs de staven van het ijzeren hek, ervaar ik deze lach bijna lichamelijk. Ik laat het hek los en doe een stap naar achteren, gelijktijdig laat mijn blik zich verliezen in het half donker der gewelven.

Een duivels masker op een hoek van een der kapiteelen, hoog boven mij, grijnst mij aan. Met heel krachtige hand was er een satyr uitgehouwen in de groengrijze steen; felle, sarcastische gespannen vormgeving. Voor mij het sierlijk zweven van de metalen ranken in het hoog opgetrokken hek, waardoor de lichtstralen buitlend naar binnen dringen. Boven mij voel ik de duivel als expressie.

Dat is de breuk van onze tijd, nergens biedt onze cultuur de mogelijkheid tot innig samengaan der uitingsvormen. Ieder werkt voor zich, het samenbindend skelet is verdwenen. Want dat is het wezen van cultuur: als snaar en instrument, als dirigent, als uitvoerder en toeschouwer één ondeelbaar geheel vormen.

DE GEHELE DAG IS HET SNIKHEET geweest. Moelzaam hebben we onze weg gevonden, al stijgend en dalend, door de korte heuvels van Poitou. Dan zien we gelukkig de contouren van het grote bos opduiken waar doorheen we ons laatste traject van deze dag hebben geprojecteerd.

In het laatste dorp dat wij passeren huilen en blaffen de honden ons doordringend na, dan zoeken wij onze weg tot de lokkende bosrand. Kort voor het bos, duikt opeens het netwerk van een enorme afrastering op. Onze weg zien wij bruut afgesloten, achter het gaas en het ijzer een verlaten brede weg, recht getrokken door een onwezenlijk groot bos. Dennenaalden dekken als een zware dode deken de grond. Een takje breekt, het enige geluid. Militair terrein! Hoewel we moe zijn en teleursteld, dienen we toch terug te keren. De honden verwelkomen ons met hetzelfde gehuil. De bevolking kijkt ons onderzoekend aan, bevreemd hier toeristen te zien. Een ieder kent immers deze doodlopende weg! Hun dorp is een laatste oord der venden, dan komt de barrière, dan die andere ongewenste wereld!

Het dichtbijgelegen dorp kondigt zich van verre al heel wat vrolijker aan. Tonen van muziek dringen in de late stilte van de dag, ver door in het land. We rijden een smalle dorpsstraat in. Links van de weg een grote witte gevel van de dorpskerk met boven de deur in grote letters „La croix blanche”. Lichte klanken van twee violen, doedelzak en fluit, dansen ons door de geopende vensters uitnodigend tegemoet. De nare ervaring, bij de bossen opgedaan, wordt er wat door verzacht. De hitte van de dag hangt nog tussen de huizen. Mijn vriend gaat de laatste inkopen doen voordat wij straks buiten deze plaats de tent voor de nacht zullen opzetten. Ik ga op de stoeprand zitten.

Voor de ramen van „La croix blanche” verdringen zich de kinderen uit het dorp. Binnen klinkt onophoudelijk gelach en steeds dezelfde muziek. Hoewel de inkopen lang duren blijft de melodie onveranderd en krijgt zelfs iets obsede-rends. Binnen in de herberg moet de temperatuur wel haast tot kookpunt stijgen. Late zonnestralen blikeren nog wat tegen de hoge witte gevel.

Opeens komt een dansend paar naar buiten en blijft gewoon doordansen. Dan laten zij elkaar los. De man, in onberispelijke kleding gestoken, doet zijn zwarte jasje met opgestoken anjer uit, hangt het over de arm, haalt zijn partner weer naar zich toe en beiden dansen lachend weer naar binnen. Op deze wijze leer ik alle gasten van de herberg kennen. Alles gaat speelt en vrolijk. Bij ieder nieuw paar dat opstaat klinkt luid het vrolijke gelach van de omstanders.

Kinderlijk blijde mensen in een, door de tijd welhaast vergeten dorp. De melodie der muzikanten wijzigt zich nauwelijks, soms variëren zij wat op hetzelfde thema. De vrolijkheid blijft, neemt toe en lijkt bezit te nemen van ieder die in dit dorp woont. Mijn vriend blijft weg, doch het deert mij nauwelijks.

Als een mousserende drank is deze ongekende vreugde; men zingt en lacht, speelt en danst, er is niets dat het feest verstoort. Is men zich dan niet bewust van de dreiging van het bos dat in de verte als een golvende lijn de einder omsluit? Kent men dit bos niet, of wil men het niet kennen? Of heeft men zich met dit bos als naaste buur vertrouwd gemaakt en wil men nu hier tonen dat zijn bestaan geen enkel beletsel vormt tot uitbundige, eerlijk gemeende vreugde?

NATUURLIJK, zeg ik tegen mijn vriend, als wij het dorp al fietsend achter ons hebben gelaten, natuurlijk zijn zij zich bewust van de spanningen welke hun bestaan bedreigen. Dat was de middeleeuwse mens zeer beslist ook. Zij beantwoorden echter de uitdaging van hun tijd met hun gigantische bouwprojecten. In hun kleine dorpen schoten deze bergen van fantasie als een machtig vormenspel uit boven het leven van alledag. Men heeft heus niet steeds oprecht en van ganser harte eraan meegewerkt, doch fascineren bleven deze bolwerken van ongebreidelde fantasie zeer beslist.

De mens van tegenwoordig leeft deze zelfde behoefte aan fantasie uit in de ruimtevaart. Met dit enorme verschil, dat de menselijke geest nu bezig is aan de periferie van de wereld, waarin de mens leeft. Ons dagelijks leven wordt er nauwelijks door beroerd, doch we ondergaan wel de dreigende spanning er van. En net als de mensen in het dorp daarginds in Frankrijk dansen wij vrolijk verder.

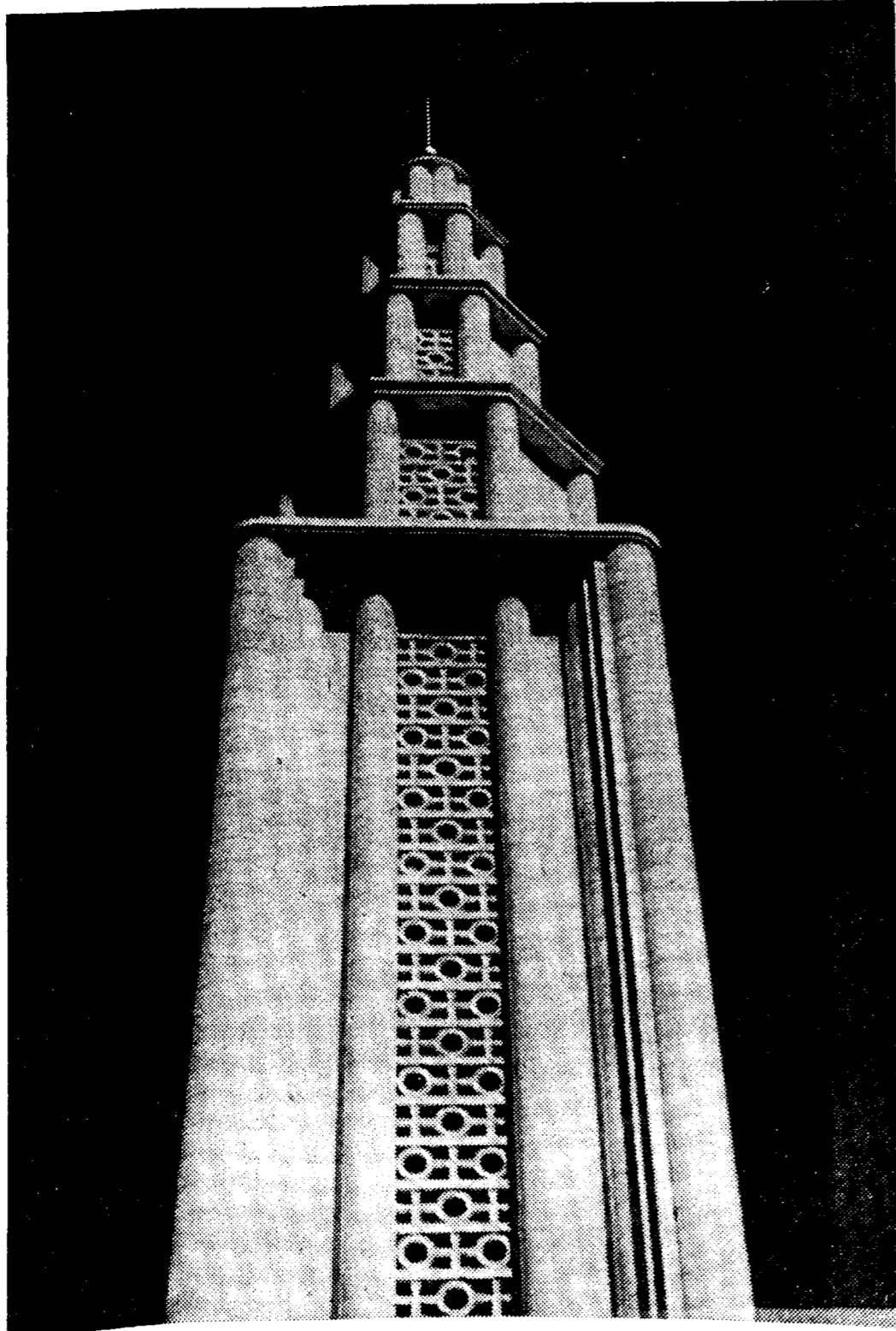
door L. G. Le Roy

voerenwereld van toen en die van te voren. Wij bouwen naar tekeningen welke tot in de kleinste details zijn uitgewerkt. De totaliteit staat op papier en wij voeren deze zonder mankeren langzaam groeiende bouwvorm er eigenlijk aanleiding toe zou geven, worden niet getolereerd. Het levend element ligt in het ontwerpen. Het bouwen is dode navolging geworden. Vroeger was dit juist omgekeerd. Ontwerpschetsen werden slechts in hoofdlijnen getoet. Lijns als de ontwerptekeningen van een beeldhouwer dit doen. Daarna ontstond de vorm door schikken en ordenen van het concrete materiaal waarover men kon beschikken.

In deze verschillende wijzen van werken ligt het wezen van levende of dode vorm besloten. Indien de musici de dode tekens van het muziek-schrift geheel tot in de perfectie gaat navolgen, dan ontstaan wel de genode klanken, doch geen warme, levende muziek. Muziek is meer, ongedig meer, dan verklanking van het dode schrift. Bouwen is ordenen in de ruimte, niet het realiseren van het dode beeld”.

HET LANDSCHAP DAT WIJ, fietsend door geheel Frankrijk, hebben leren kennen, bezit een zeer eigen structuur. Het is ruim, licht en golvend. Wegen doorlandden een eindeloos onduidelijk oppervlak en wij tastend naar de horizon. Wij ondergaan dit oppervlak van versteende golven, gesneden curven.

Grijze liggende dorpen verspreid tussen de velden. Tussen de huizen, met zonlicht in de nauwe straten, het spiegelend naar omhoog. Oude auto's, Combines. Machinerieën. Mannen, grijs in hun overall, schuifelen op sandaaltjes. Vrouwen gekleed in gele zomerkleding gaan schuil onder de zonnemoeders. De dorpen zijn stil. Er zijn weinig kinderen. Groepjes meisjes en groepjes jongens komen uit de scholen welke er vaak uitzien als verwaaien, haveloze, dienstlokalen. Groe-

ST. VIVIEN-DE-MEDOC; vernieuwde toren ter vervanging van de in 1945 verwoeste romaanse toren — „...niemand schijnt geïnteresseerd in deze gigantische betonnen reus...”